

Lekmannarevisorerna granskar

**UMEÅ KOMMUN
UMEÅ KOMMUNFÖRETAG AB**

Grundläggande granskning 2024

1. Inledning och bakgrund

Kommunrevisionen granskar årligen i den omfattning som följer av god revisionssed all verksamhet som bedrivs inom nämndernas verksamhetsområden. De granskar på samma sätt, genom de lekmannarevisorer som utsetts i företag enligt kommunallagens 10 kap. 2–6 §§, även verksamheten i dessa juridiska personer.

Lekmannarevisorn ska, enligt aktiebolagslagens 10 kap 3 § granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om bolagets interna kontroll är tillräcklig.

Enligt God revisionssed 2022 ska den grundläggande granskningen innehålla:

- Granskning av måluppfyllelse.
- Granskning av styrning och intern kontroll.

Granskningen är inriktad på att översiktligt bedöma måluppfyllelsen samt om bolagsstyrelserna har en tillräcklig styrning och kontroll för att leva upp till ägardirektiv, mål och andra styrdokument/beslut som fullmäktige fastställt.

Granskningen har sin utgångspunkt i God revisionssed, samt risker som framkommit i lekmannarevisorernas risk- och väsentlighetsanalys 2024.

1.1 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med den grundläggande granskningen är att ge lekmannarevisorerna underlag för sitt uttalande i granskningsrapporten där uppgiften är att bedöma om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt med en tillräcklig intern kontroll.

De övergripande revisionsfrågor som granskningen avser att besvara är:

- Har styrelsen säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med de ägardirektiv, mål, beslut och övriga styrdokument som fullmäktige fastställt?
- Har styrelsen säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt?
- Arbetar styrelsen strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll?

1.2 Avgränsningar

Granskningen avser Umeå Kommunföretag AB och är avgränsad till verksamhetsåret 2024.

Granskningen färdigställs och avslutas därmed först efter att styrelsen behandlat årsbokslut/verksamhetsuppföljning för 2024.

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för lekmannarevisorernas slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av kommunallagen och aktiebolagslagen (8 kap. 4 och 8 §§ som reglerar styrelsens och VD:s ansvar) samt:

1.3.1 Bolagsordning (2016-02-29)

Enligt bolagsordningen är syftet med bolaget att utgöra moderbolag för Umeå kommuns samtliga helägda bolag samt för bolag i vilka Umeå kommun beslutar ingå. med lägst 25 procent. Bolaget är skyldig att utföra de uppdrag som bolaget tilldelas av sin ägare. Verksamheten ska bedrivas åt ägaren/i ägarens ställe.

Enligt bolagsordning har bolagets verksamhet som föremål att inom den kommunala kompetensen samt enligt självkostnads- och lokaliseringsprincipen verka som moderbolag i koncernen, samordna verksamheten inom koncernen Umeå Kommunföretag, biträda företagen med management och ledningstjänster, göra utbildningsinsatser, biträda med finansieringsfrågor, att kunna tillhandahålla Umeå tätortsbefolkning ett konkurrenskraftigt och miljöeffektivt transportalternativ samt att med personal och lokaler medverka till utvecklingen av unga entreprenörer.

1.3.2 Generella ägardirektiv (2021-11-29)

Fullmäktige antog i november 2021 generella ägardirektiv för styrning av de kommunala bolagen. De generella direktiven innehåller krav och riktlinjer för samtliga hel- eller majoritetsägda bolag i bolagskoncernen och avser bland annat:

- Efterlevnad av lagar och målstyrning från fullmäktige
- Innehåll och form för bolagsstyrelsens arbetsordning
- Innehåll och form för VD-instruktion
- Uppföljning och rapportering

1.3.3 Specifika ägardirektiv (2022-03-28)

Umeå kommun har valt att leda och samordna sina helägda bolag inom en koncern med Umeå Kommunföretag AB (UKF) som koncernmoder. Föremålet för bolagets verksamhet är att verka som moderbolag i Umeå kommuns bolagskoncern och att samordna verksamheten inom kommunkoncernen.

De specifika ägardirektiven anger bolagets grunduppdrag och de mål som bolaget har att förhålla sig till, såväl ekonomiska mål som sociala mål, miljömål, mål kring samverkan samt kommunfullmäktiges mål.

Ekonomiska mål

Verksamheten ska bedrivas utifrån vissa ekonomiska grundkrav som mäter lönsamheten och den finansiella styrkan.

- Koncernens långsiktiga direktavkastning på totalt kapital ska vara lägst 6 %.
- Soliditeten i koncernen ska långsiktigt inte understiga 30%.
- Självfinansieringsgraden i koncernen ska vara minst 70%.

Ägaren har möjlighet att ta aktieutdelning när målen ovan är uppfyllda och när koncernens kassaflöde är positivt

Sociala mål

Bolaget ska verka för integration och mångfald.

Miljömål

Bolaget ska eftersträva ett miljötänkande inom alla sina verksamheter.

Samverkan

Bolaget ska bidra till samarbete och samverkan med övriga kommunala bolag och kommunala förvaltningar i frågor som är till gagn för Bolaget och Umeå kommun.

Kommunfullmäktiges mål

Bolagets verksamhet ska särskilt bedrivas utifrån de inriktningsmål och tilläggsuppdrag som kommunfullmäktige särskilt destinerat till Bolaget. Av kommunfullmäktiges mål och uppdrag för perioden 2022 – 2025 träffas bolaget särskilt av dessa:

- Mål 4: Umeå ska vara klimatneutralt till 2040. Samordningsansvar: kommunstyrelsen.
- Uppdrag 12: Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder och bolag upprätta program för klimatneutralitet i enlighet med kommunfullmäktiges riktlinjer för aktiverande styrning.
- Uppdrag 15: Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med Umeå kommunföretag fortsätta arbetssättet med klimatomställningsinvesteringar för såväl kommunen som kommunkoncernen utifrån det arbete som bedrivs inom ramen för Klimatneutrala Umeå.
- Uppdrag 32: Kommunfullmäktige ger Umeå kommunföretag i uppdrag att införa flexibla nattstopp för avstigande i kollektivtrafiken där bussen stannar mellan två ordinarie hållplatser i syfte att öka den upplevda tryggheten nattetid

1.3.4 Riktlinjer för aktiverande styrning (2021-03-09)

Enligt riktlinjer för aktiverande styrning ansvarar bolagen för att upprätta den verksamhets- respektive bolagsstyrning de bedömer är nödvändig för att hantera grunduppdrag, tilldelade inriktningsmål och eventuella tilläggsuppdrag.

Vid utformandet av bolagsspecifik verksamhetsstyrning och uppföljning har bolagen krav att följa lagstiftningar och beslut från kommunfullmäktige samt anvisning från kommunstyrelsen.

1.3.5 Riktlinjer för internkontroll (2011-09-26)

Kommunens dokument för riktlinjer för intern styrning och kontroll som antogs i september 2011, specificerar att kommunens samtliga verksamhetsområden ska tillämpa dessa riktlinjer. I dokumentet framgår att följande moment ska tillämpas av verksamheterna:

Risikanalys

En riskanalys ska göras i syfte att identifiera omständigheter som utgör risk att verksamheterna inte bedrivs enligt lagar och regler samt verksamhetens krav.

Kontrollåtgärder

Vid behov ska åtgärder tas utifrån resultatet av riskanalysen som förhindrar att verksamhetens krav inte uppfylls.

Uppföljning

Verksamheterna ska systematiskt och regelbundet följa upp, bedöma och avrapportera den interna kontrollen.

Dokumentation

Riskanalysen, kontrollåtgärder samt uppföljningen och bedömningen ska dokumenteras.

Rapportering

I samband med inrapportering av bokslut ska bolagsstyrelserna rapportera till kommunfullmäktige huruvida deras interna kontroll har varit tillräcklig.

1.4 Genomförande

Granskningen har genomförts genom löpande insamling av fakta och iakttagelser (till exempel via styrelsens protokoll och tillhörande underlag såsom mål- och budgetdokument, ekonomi- och verksamhetsrapporter, delårsrapporter, bokslut). Dialoger har genomförts med VD och styrelsens presidium två gånger under året. Avstämningar har genomförts med bolagets auktoriserade revisor.

2. Resultat av granskningen

2.1 Styrning och uppföljning av verksamhet

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende verksamhetsstyrning och uppföljning under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Fastställt en affärsplan som baseras på bolagsordning och ägardirektiv	✓	2023-11-06 4:4 beslut om budget och verksamhetsplan för UKF. Fokusområden 2024; Anpassningar till aktuellt säkerhetspolitiskt läge, BIC ¹ utvecklat koncept, säkerställa intäkter för de kommunala infrastruktursatsningarna, hålla ihop UKF-koncernens omställningsarbete, aktivt arbeta för nya företags-etableringar i Umeå.
Följt upp verksamhet och måluppfyllelse i en årsrapport	—	Styrelsen får löpande rapportering om verksamheten och aktuella händelser i samband med styrelsemöten. Rapporteringen har en tydlig koppling till verksamhetsplanens fokusområden. Av bolagsstyrningsrapport framgår vilka frågor som har varit aktuella under året, vilket har en direkt koppling till verksamhetsplanen. Det framgår inte av protokoll om styrelsen gör någon bedömning om sociala mål, miljömål och samverkansmål från bolagets verksamhetsplan uppnås eller inte. Likaså dokumenteras ingen bedömning av mål och uppdrag från fullmäktige.
Uppnår grunduppdrag enligt ägardirektivet	—	Styrelsen gör inte någon dokumenterad bedömning av om grunduppdraget från ägardirektivet är uppnått. Av granskade underlag kan vi dock utläsa att bolaget i stort arbetat i enlighet med grunduppdraget.
Vidtagit åtgärder vid indikationer på avvikelse från grunduppdrag, inriktningsmål och ev. tilläggsuppdrag	ET	Inga tydliga behov av åtgärder föreligger.

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, — = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

¹ Business Innovation Centre.

2.1.1 Bedömning

Vi bedömer att styrelsen i huvudsak har säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med de ägardirektiv, riktlinjer, mål, beslut och styrdokument som fullmäktige fastställt. Bedömningen baseras på att styrelsen har antagit en verksamhetsplan som ligger i linje med det särskilda ägardirektivet och har arbetat i enlighet med verksamhetsplanen under verksamhetsåret. Rapporteringen för 2024 innehåller dokumenterad bedömning om mål från särskilt ägardirektiv och uppdrag från fullmäktige har uppnåtts. Styrelsen gör inte heller någon dokumenterad bedömning av om grunduppdraget som framgår av särskilt ägardirektiv har uppnåtts eller inte. Av granskade underlag kan vi dock utläsa att bolaget i stort har arbetat i enlighet med grunduppdraget.

2.2 Styrning och uppföljning av ekonomi

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende ekonomistyrning och uppföljning under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Upprättat en budget för innevarande år	✓	2023-11-06 4:4 beslut om budget och verksamhetsplan för UKF.
Följt upp ekonomin i delårsrapport	✓	2024-05-20 4:4, tertial 1 2024-09-23 4:4, tertial 2 Styrelsen har även tagit del av tertialrapporter och bolagspresentationer för dotterbolagen.
Följt upp ekonomin i en årsrapport	✓	Bokslut presenterades vid sammanträde 2025-03-10.
Når måluppfyllelse avseende ekonomi (inkl. budget)	✓	Koncernens långsiktiga direktavkastning på totalt kapital ska vara lägst 6 procent. Utfall 2024: 1,7 procent. Målet är därmed inte uppfyllt. Soliditeten i koncernen ska långsiktigt inte understiga 30 procent. Utfall 2024: 33,1 procent. Målet är därmed uppfyllt. Självfinansieringsgraden i koncernen ska vara minst 70 procent. Utfall 2024: 76 procent. Målet är därmed uppfyllt. Koncernen redovisar ett positivt resultat (231,3 mnkr) som är ca. 85,8 mnkr högre än föregående års resultat (145,5 mnkr). Årets resultat för Umeå Kommunföretag AB uppgår till 24,7 mnkr. Budgeterat resultat för 2024 var -24,8 mnkr.
Vidtagit åtgärder vid indikationer på bristande måluppfyllelse avseende ekonomi	ET	Bolaget och koncernen redovisar i huvudsak god måluppfyllelse avseende ekonomin.

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.2.1 Övriga iakttagelser

Bolagets mål om koncernens långsiktiga direktavkastning på totalt kapital följs inte upp. Det särskilda ägardirektivet lämnar ingen definition av nyckeltalet. Räknat på resultat efter finansiella poster för koncernen och koncernens totala kapital uppgår direktavkastningen till ca 1,7 procent för året. För

att bolagskoncernen ska uppnå en direktavkastning på totalt kapital på minst sex procent krävs ett rörelseresultat på strax över en miljard kronor för att uppnå målet.

2.2.2 Bedömning

Vi bedömer att styrelsen har säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Bedömningen baseras på att styrelsen har antagit en budget och följt upp den via tertial-rapporter samt årsredovisning. Årsredovisningen för Umeå Kommunföretag AB visar att årets resultat uppgår till 24,7 mnkr att jämföra med det budgeterade resultat om -24,8 mnkr. Resultatet för koncernen är 231,3 mnkr vilket är ca 85,8 mnkr högre än föregående års resultat på 145,5 mnkr. Av årsredovisningen framgår vidare att två av tre ekonomiska mål uppnås för året, målen för direktavkastning och soliditet ska dock ses ur ett långsiktigt perspektiv. Vi konstaterar att begreppet långsiktig direktavkastning och soliditet inte är definierat i det särskilda ägardirektivet.

2.3 Intern kontroll

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende intern kontroll under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Genomfört en riskanalys	✓	En riskanalys ligger till grund för internkontrollplan.
Beslutat om kontrollmoment utifrån identifierade risker	✓	2023-11-06 4:6 beslut om internkontrollplan.
Följt upp resultatet av genomförda kontrollmoment	—	Uppföljning görs i samband med när ny riskanalys genomförs inför nästkommande års internkontrollplan. Enligt bolagets arbetsprocess för intern styrning och kontroll ska uppföljning ske i samband med tertiärrapporteringen. Detta kan vi inte styrka genom protokoll och tillhörande underlag.
Vidtagit åtgärder vid identifierade brister	✓	Åtgärder vidtas vid behov

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, — = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.3.1 Bedömning

Vi bedömer att styrelsens arbete med sin interna kontroll har bedrivits på ett systematiskt och ändamålsenligt sätt. Bedömningen baseras på att styrelsen har antagit en riskbedömning med kontrollmoment och följt upp den. Dokumentationen av uppföljningen kan dock utvecklas.

3. Sammanfattande bedömning

Vi bedömer att styrelse och VD i allt väsentligt har säkerställt en tillräcklig styrning och uppföljning av verksamheten. Vi bedömer vidare att styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning, uppföljning och rapportering av ekonomin. Slutligen bedömer vi att styrelse och VD har säkerställt en tillräcklig intern kontroll.

Vi grundar vår bedömning på följande:

Revisionsfråga	Bedömning	Motivering
Har styrelsen säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med de ägardirektiv, mål, beslut och övriga styrdokument som fullmäktige fastställt?	Ja	Vi bedömer att styrelsen i huvudsak har säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med de ägardirektiv, riktlinjer, mål, beslut och styrdokument som fullmäktige fastställt. Bedömningen baseras på att styrelsen har antagit en verksamhetsplan som ligger i linje med det särskilda ägardirektivet och har arbetat i enlighet med verksamhetsplanen under verksamhetsåret. Rapporteringen för 2024 innehåller bedömning om mål från särskilt ägardirektiv och uppdrag från fullmäktige har uppnåtts. Styrelsen gör ingen dokumenterad bedömning av om grunduppdraget som framgår av särskilt ägardirektiv har uppnåtts eller inte.
Har styrelsen säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredställande sätt?	Ja	Vi bedömer att styrelsen har säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredställande sätt. Bedömningen baseras på att styrelsen har antagit en budget och följt upp den via tertial-rapporter samt årsredovisning. Årsredovisningen för Umeå Kommunföretag AB visar att årets resultat uppgår till 24,7 mnkr att jämföra med det budgeterade resultat om -24,8 mnkr. Resultatet för koncernen är 231,3 mnkr vilket är ca 85,8 mnkr högre än föregående års resultat på 145,5 mnkr. Av årsredovisningen framgår vidare att två av tre ekonomiska mål uppnås för året, målen för direktavkastning och soliditet ska dock ses ur ett långsiktigt perspektiv.
Arbetar styrelsen strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll?	Ja	Vi bedömer att styrelsens arbete med sin interna kontroll har bedrivits på ett systematiskt och ändamålsenligt sätt. Bedömningen baseras på att styrelsen har antagit en riskbedömning med kontrollmoment och följt upp den. Dokumentationen av uppföljningen kan dock utvecklas.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderar vi bolaget att:

- Tydliggöra uppföljningen av de mål som fullmäktige destinerat till bolaget med en bedömning av måluppfyllelse
- Följa upp samtliga ekonomiska mål som finns i ägardirektivet på ett tydligt sätt
- Utveckla dokumentationen kopplat till uppföljning av bolagets internkontrollarbete

April 2025

Hannes Lönnqvist
Granskare
EY

Lydia Andersson
Projektledare
EY

Per Stålborg
Kvalitetssäkrare
EY